

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. spalio 9 d.
(OR. en)

13934/23

SOC 667
EMPL 475

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
kam:	Delegacijoms
Ankstesnio dokumento Nr.:	13175/23
Dalykas:	Tarybos išvados dėl savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos

Delegacijoms priede pateikiamos Tarybos išvados pirmiau nurodyta tema, kurias 2023 m. spalio 9 d. posėdyje patvirtino EPSCO taryba.

Savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga

Tarybos išvados

ATSIŽVELGDAMA Į TAI, KAD:

1. 2019 m. lapkričio 8 d. Taryba priėmė Rekomendaciją dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių¹ (toliau – Rekomendacija);
2. Rekomendacija padedama įgyvendinti Europos socialinių teisų ramsčio, kurį 2017 m. bendrai paskelbė Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija, 12 principą, pagal kurį visi darbuotojai ir (panašiomis sąlygomis) savarankiškai dirbantieji, nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į tinkamą socialinę apsaugą;
3. aplinkybėms, kurios Europoje susiklostė po to, kai Rekomendacija buvo priimta, pirmiausia įtakos turėjo 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija. Pandemija padarė stiprų ekonominį ir socialinį poveikį, tačiau dėl labai tvirto ir koordinuoto politinio atsako tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis (įskaitant didesnę aprėptį, išskirtines paramos priemones ir išlaidas) socialinės apsaugos sistemos padėjo žmonėms išgyventi COVID-19 krizę, o skurdo rizika ar pajamų nelygybė iš esmės nepadidėjo;

¹. OL C 387, 2019 11 15, p. 1.

4. antra, kiti konteksto, kuriame gali būti vertinamas Rekomendacijos įgyvendinimas, elementai yra 2022 m. pradėto Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą socialiniai ir ekonominiai padariniai. Šis karas, kaip ir visos krizės, didžiausią poveikį daro pažeidžiamiausioms grupėms, ir dėl jo padidėja poreikis vykdyti socialinę politiką, kuri padėtų sumažinti minėtą neigiamą poveikį;
5. 2021 m. Komisija pristatė Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą, kuriuo siekiama prisidėti prie Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimo;
6. ES vadovai Porto deklaracijoje ir 2021 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime palankiai įvertino Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytus naujus pagrindinius ES tikslus, kurie turi būti pasiekti iki 2030 m.;
7. Rekomendacijos 18 skirsnyje nurodyta, kad „*Komisija turėtų kartu su **Socialinės apsaugos komitetu** nustatyti **stebėsenos sistemą ir parengti sutartus bendrus kiekybinius ir kokybinius rodiklius, siekiant [įvertinti] šios rekomendacijos įgyvendinimą, ne vėliau kaip 2020 m. lapkričio 15 d., ir sudaryti sąlygas atlikti jos peržiūrą.***“;
8. 2020 m. spalio mėn. Socialinės apsaugos komiteto parengta stebėsenos sistema, pagal kurią būtų vertinama pažanga siekiant pagrindinių rekomendacijos tikslų, apima rodiklius, skirtus visų rūšių darbuotojų formaliai aprėpčiai, veiksmingai aprėpčiai ir išmokų adekvatumui atitinkamose socialinės apsaugos srityse įvertinti. Ji taip pat apima darbo rinkos rodiklius, skirtus statusų darbo rinkoje įvairovei įvertinti, ir taisyklių, reglamentuojančių teises į išmokas ir įmokas, rodiklius. Joje taip pat nurodyta, kad numatoma tolesnių patobulinimų siekiant gerinti darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių visose ES valstybėse narėse stebėseną;

9. Rekomendacijos 19 skirsnyje valstybių narių paprašyta ne vėliau kaip 2021 m. gegužės mėn. viduryje pateikti nacionalinius planus, kuriuose būtų nustatytos atitinkamos priemonės Rekomendacijos principams įgyvendinti. Be to, tų planų įgyvendinimo pažanga turėtų būti aptariama taikant daugiašales priežiūros priemonės pagal Europos semestrą ir atvirąjį koordinavimo metodą socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje;
10. pirmoji valstybių narių pateiktų nacionalinių planų apžvalga buvo įtraukta į Socialinės apsaugos komiteto 2021 m. metinę ataskaitą ir į 2022 m. bendrą užimtumo ataskaitą;
11. Komisijos ataskaitoje dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo² (toliau – Komisijos ataskaita) nurodyta, kad valstybių narių užmojai labai skiriasi, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir prioritetus. Joje taip pat daroma išvada, kad socialinės apsaugos galimybės vis dar labai skiriasi,

². Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final).

PRIPAŽINDAMA, KAD:

12. valstybės narės, kai tikslinga, planuoja arba jau vykdo struktūrines reformas, kuriomis siekiama įgyvendinti Rekomendaciją, dažnai ypatingą dėmesį skirdamos savarankiškai dirbančių asmenų padėties gerinimui;
13. labiau tikėtina, kad kai kurių grupių, pavyzdžiui, nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų apsauga bus menkesnė nei kitų. Nedarant poveikio Tarybos rekomendacijos nuostatomis dėl spragų panaikinimo visų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų atveju, šiose išvadose daugiausia dėmesio skiriama savarankiškai dirbantiems asmenims, nes ši grupė daugelyje valstybių narių susiduria su didelėmis apsaugos spragomis³;
14. 2022 m.⁴ ES savarankiškai dirbo 27,7 mln. žmonių, t. y. 13,7 % visų dirbančiųjų. 18,9 mln. iš šių savarankiškai dirbančių asmenų buvo individualiai savarankiškai dirbantys asmenys, t. y. neturintys samdomų darbuotojų. Be to, apie 3,3 mln. iš jų turėjo tik vieną (arba vieną dominuojantį) klientą, įskaitant apie 770 000 asmenų, kuriems šis klientas nustatė jų darbo valandas;

³. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final, „Pagrindinės išvados“, p. 2–3).

⁴. 2022 m. ES darbo jėgos tyrimas, Eurostatas.

15. kaip nurodyta Komisijos ataskaitoje, 2022 m. daugiau nei pusėje valstybių narių savarankiškai dirbantys asmenys buvo apdrausti ne visose socialinės apsaugos srityse. Remiantis valstybių narių pateikta informacija, daugiau kaip 15 mln. ES savarankiškai dirbančių asmenų neturi galimybės veiklos nutraukimo atveju gauti bedarbio pašalpą⁵;
16. savanoriškas savarankiškai dirbančių asmenų dalyvavimas socialinės apsaugos sistemose atitinka Tarybos rekomendaciją, tačiau iš Komisijos ataskaitos duomenų matyti, kad tose valstybėse narėse, kuriose savarankiškai dirbantys asmenys socialinės apsaugos sistemose dalyvauja savanoriškai, kai kuriose iš šių sistemų dalyvavimo lygis yra žemas;
17. kai kuriose valstybėse narėse taisyklės, reglamentuojančios teises į išmokas ir įmokas, kaip nurodyta rekomendacijos 9 punkte, yra nepalankios savarankiškai dirbantiems asmenims, nes jiems negalima užtikrinti veiksmingos ir tinkamos aprėpties⁶;
18. Komisijos ataskaitoje patvirtinama, kad daugelyje valstybių narių socialiniai pervedimai yra labai svarbūs mažinant skurdo riziką ir kad priemonės, kuriomis užtikrinamos tinkamos galimybės naudotis socialine apsauga, gali turėti teigiamą poveikį savarankiškai dirbančių asmenų padėčiai⁷;
19. itin svarbus yra viešojo administravimo institucijų teikiamos informacijos apie socialinės apsaugos galimybes skaidrumas, nes reikalavimai, taikomi norint gauti išmokas, yra sudėtingi, o tai daro didžiausią poveikį nestandartinių formų darbą dirbantiems asmenims ir savarankiškai dirbantiems asmenims⁸,

5. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (COM/2023/43 final, duomenys, grindžiami 12 iš 13 valstybių narių pateikta informacija).

6. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final, Veiksmingos aprėpties spragos, p. 15–16).

7. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final, 2.4.1 Spragos, p. 19–20).

8. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final, 2.5.1 Skaidrumas. Prieiga prie informacijos, p. 22–24).

PABRĖŽDAMA, KAD:

20. Komisijos ataskaitoje nurodyta, kad „[v]alstybių narių užmojai įgyvendinant rekomendaciją labai skiriasi ir, išskyrus kelias išimtis, dauguma jų nesiekia pašalinti visų esamų socialinės apsaugos galimybių spragų. Reikia toliau dėti pastangas siekiant panaikinti esamas spragas ir Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą bei dėl jo gilėjančios energetikos krizės socialinius ir ekonominius padarinius, todėl reikia kuo skubiau imtis veiksmų“;
21. tarp reformų, kurias valstybės narės jau įgyvendina arba planuoja įgyvendinti, kad apsaugotų savarankiškai dirbančius asmenis, galima išskirti tas, kurios suteikia galimybę gauti išmokas dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, nedarbo ar veiklos nutraukimo išmokas, neįgalumo išmokas ir pensijas⁹;
22. remiantis Komisijos ataskaita, maždaug pusė valstybių narių savo nacionaliniuose įgyvendinimo planuose ėmėsi priemonių, skirtų socialinės apsaugos sistemų tinkamumui didinti, arba apie jas paskelbė, visų pirma kiek tai susiję su savarankiškai dirbančių asmenų pensijomis¹⁰;

⁹. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final).

¹⁰. Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final, „Pagrindinės išvados“, p. 2).

23. be to, daugelis valstybių narių patvirtino priemones, susijusias su formalia ir veiksminga tam tikrų grupių, kurios paprastai turi ribotas socialinės apsaugos galimybes, aprėptimi; jomis siekiama reaguoti į COVID-19 krizės metu atsiradusius poreikius¹¹;
24. į daugelio valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtrauktos reformos ir investicijos, kuriomis siekiama gerinti socialinės apsaugos galimybes, pavyzdžiui, priemonės, kuriomis užtikrinamas skaidrumas, adekvatumas, veiksminga aprėptis ir formali aprėptis¹²;
25. Eurostato duomenys rodo, kad savarankiškai dirbantiems asmenims kyla didesnė skurdo rizika nei standartinių formų darbą dirbantiems asmenims. Tai ypač pasakytina apie individualiai savarankiškai dirbančius asmenis. Todėl socialiniai pervedimai yra dar svarbesni mažinant savarankiškai dirbančių asmenų skurdo riziką;
26. savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga yra ypač svarbi vykstant dabartiniam darbo metodų transformacijos procesui. Šiuo metu daug žmonių derina priklausomo ir savarankiško darbo formas arba pereina nuo vienos prie kitų. Dėl tarpvalstybinio judumo nuotolinio darbo ir darbo platformose atveju savarankiškai dirbantiems asmenims gali kilti sunkumų, kuriuos reikia šalinti;

¹¹. 2022 m. kovo 4 d. Tarybos priimta 2022 m. bendra užimtumo ataskaita ir Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final).

¹². Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo (2023 1 31, COM/2023/43 final). PRIEDAS. Pagrindiniai nacionalinių įgyvendinimo planų (NIP) dėl galimybių naudotis socialine apsauga ypatumai (ir jų atnaujinimas)

27. atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir ypatumus, kitas aspektas, į kurį galbūt verta atkreipti dėmesį, yra savarankiškai dirbančių asmenų galimybė naudotis papildomomis socialinės apsaugos sistemomis,

EUROPOS SAJUNGOS TARYBA PRAŠO VALSTYBIŲ NARIŲ PAGAL NACIONALINĘ KOMPETENCIJĄ IR ATSIŽVELGIANT Į NACIONALINES APLINKYBES:

28. toliau įgyvendinti nacionaliniuose įgyvendinimo planuose numatytas priemonės ir imtis tolesnių veiksmų, kad būtų pašalintos likusios spragos ir užtikrintas Tarybos rekomendacijoje dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių išdėstytų formalios ir veiksmingos aprėpties, tinkamumo ir skaidrumo principų veiksmingumas;
29. prireikus pritaikyti taisykles, reglamentuojančias įmokas, galimybes gauti išmokas ir teisę į išmokas, kad savarankiškai dirbantys asmenys galėtų veiksmingai gauti tinkamas išmokas;
30. kai tikslinga, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, šalinti esamas nacionalinių sistemų spragas, susijusias su savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybėmis, ypač tose srityse, kuriose esama didžiausių spragų, pavyzdžiui, bedarbio pašalpų, ligos išmokų, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų srityse;

31. užtikrinti, kad sistemomis savarankiškai dirbantiems asmenims būtų laiku ir atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes suteikta tinkamo lygio apsauga, suteikiant priemonių deramam gyvenimo lygiui išlaikyti ir numatant tinkamas pakaitines pajamas, kartu visada apsaugant juos nuo skurdo;
32. kai aktualu, didinti socialinės apsaugos sistemų skaidrumą, visų pirma skleidžiant informaciją ir didinant informuotumą, taip pat patvirtinant priemones, kuriomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos naudotojui patogiai socialinės apsaugos skaitmenizacijai, atsižvelgiant į savarankiškai dirbančių asmenų ypatumus, kartu mažinant skaitmeninę atskirtį, ypatingą dėmesį skiriant grupėms, kurių raštingumo (skaitmeninio, administracinio ir ekonominio) lygis yra žemas, ir asmenims su negalia;
33. apsvarstyti, kokiais būdais galima padidinti socialinės apsaugos galimybes ir prireikus panaikinti likusias spragas, taip pat prireikus įtraukiant socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas;
34. užtikrinti tinkamą duomenų rinkimą nacionaliniu lygmeniu ir nuolatinę priemonių, kuriomis siekiama išplėsti socialinę apsaugą, stebėjimą. Remti nacionalinį dalyvavimą tarpusavio informavimo apie socialinę apsaugą sistemoje (MISSOC), įskaitant atitinkamos informacijos apie savarankiškai dirbančius asmenis įtraukimą,

EUROPOS SAJUNGOS TARYBA PRAŠO KOMISIJOS:

35. skleisti informaciją apie savo ataskaitą dėl Rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo ir skatinti valstybių narių, Europos socialinių partnerių debatus dėl savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos, taip pat tokius debatus atitinkamuose tarptautiniuose forumuose;
36. stebėti Tarybos rekomendacijos įgyvendinimą Europos semestro kontekste ir drauge su valstybėmis narėmis dėti pastangas, kad būtų pagerintas ES valstybių narių duomenų palyginamumas;
37. toliau visapusiškai bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir Socialinės apsaugos komitetu stebėsenos ir veiksmingo rekomendacijos įgyvendinimo rodiklių klausimais, taip pat inicijuoti keitimąsi gerosios praktikos pavyzdžiais ir tarpusavio vertinimus siekiant skatinti valstybių narių mokymąsi,

EUROPOS SAJUNGOS TARYBA PRAŠO SOCIALINĖS APSAUGOS KOMITETO:

38. į savo atitinkamas ataskaitas ir teminį darbą ir toliau įtraukti darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių plėtojimą, prireikus bendradarbiaujant su kitais atitinkamais komitetais;
39. toliau atlikti jam skirtą vaidmenį stebint Tarybos rekomendacijos įgyvendinimą visais jos aspektais ir laikantis savo įgaliojimų;
40. bendradarbiauti su Komisija siekiant toliau plėtoti socialinės apsaugos galimybių stebėsenos sistemą;
41. apsvarstyti galimybę atlikti teminius tarpusavio vertinimus ir reguliariai keisti informaciją, kad būtų remiamas veiksmingas rekomendacijos įgyvendinimas.
